



KOMMUNAL- OG DISTRIKTSDEPARTEMENTET
Postboks 8112 DEP
0032 OSLO

NBUs innspill til ny digitaliseringsstrategi

Norske Barne- og Ungdomsbokforfattere (NBU) organiserer over 400 barne- og ungdomsbokforfattere. Foreningens formål er å ivareta barne- og ungdomsbokforfatteres faglige og økonomiske interesser, samt å verne og fremme norsk barne- og ungdomslitteratur.

NBU er positive til arbeidet med en oppdatert digitaliseringsstrategi og takker for muligheten til å komme med innspill. I vårt innspill vil vi fokusere på generativ kunstig intelligens' (KI) konsekvenser for språk- og litteraturfeltet, samt mulige løsninger.

Kompensasjon til litterære opphavere ved trening av kunstig intelligens og språkmodeller

Det siste året har generativ kunstig intelligens tatt stor plass i offentligheten, og spås en like stor samfunnsmessig betydning som internett i sin tid. Viktigheten av norske språkmodeller som kan konkurrere med store internasjonale selskapers innflytelse, er åpenbar. Norske teknologimiljøer ønsker tilgang til norsk litteratur for å trene opp slike språkmodeller. Et definert mål må være å bevare det lille språområdet vi har i Norge. Selv om utviklingen av norsk KI-teknologi foreløpig er på forskningsnivå, er det nærliggende å for seg en kommersialisering av disse tjeneste i framtiden. Tekstmaterialet, eventuelt litteraturen, som er brukt til å trene opp språkmodellene vil dermed legge grunnlag for inntjening. Trening av en norsk språkmodell med nyere og samtidig litteratur må derfor forutsette en kompensasjon til opphaverne.

Begrunnelsen for å innlemme opphavsrettslig beskyttede verk i utviklingen av en norsk generativ språkmodell, er språk- og kulturpolitisk, og vi mener derfor at det er naturlig at en eventuell bruk av slikt materiale må kompenseres som nettopp det. Det er derfor naturlig å se hen til bibliotekvederlaget, der norske opphavere kompenseres for bruk i offentlige biblioteker. Vi mener også at den urettmessige bruken av slikt materiale som allerede har funnet sted må kompenseres for. KI er allerede en bærebjelke i teknologisektoren, helsesektoren, utdanningssektoren, beredskap og sikkerhet, og det er opplagt at det også vil ha stor betydning for kultursektoren.

For å understreke: Rettighetene til den type bruk, ligger hos den enkelte opphaver, hos forfatterne og oversetterne. Den enkelte skribent har opphavsrett til sine verk. Det er kun skribenten selv, eller skribentorganisasjonene vedkommende er medlem av, som kan overdra retten til å bruke et åndsverk til å trene kunstig intelligens (KI). Staten må derfor inngå avtaler om slik bruk. Bruk av opphavsrettslig vernede verk for å trene KI modeller, uten avtale, er per i dag ulovlig.



Forslag til løsning

NBU og de skribentorganisasjonene har foreslått at Stortinget øremerker 100 millioner kroner i statsbudsjettet 2024 til at forsknings- og teknologimiljøer kan forhandle om å inngå avtaler med opphavere om bruk av deres åndsverk til trening av kunstig intelligens og utvikling av en norsk språkmodell. Et naturlig referansepunkt er det statlige bibliotekvederlaget, som gir vederlag til opphavere for publikums bruk av verk i offentlige bibliotek. I 2024 er bibliotekvederlaget budsjettet med 164,2 millioner kroner. I en prøveperiode med tilgang for avgrensede miljøer, synes det naturlig å ligge noe under dette.

Vi foreslår at midlene inngår i en tilskuddsordning øremerket utvikling av en norsk språkmodell, og at utdannings- og forskningsinstitusjonene kan søke denne. En alternativ modell er at midlene tildeles en samlet representant for de utdannings- og forskningsinstitusjoner som driver relevante prosjekter. Opphaverorganisasjonene må uansett være representert i tildelingsprosessene. Det bør også vurderes hvilken rolle Nasjonalbiblioteket skal ha i utviklingen.

Avtalene om bruk av åndsverk inngås mellom opphaverorganisasjonene, og institusjonene som nevnt over, enten direkte med den enkelte forening eller gjennom den kollektive rettighetsorganisasjonen Kopinor, som har mandat til å forhandle og inngå avtaler på vegne av opphaverorganisasjonene. Hjemmelen for en slik løsning er avtalelisensordningen i åndsverkloven § 63, som tillater en representativ forening å inngå avtale på vegne av hele opphavergruppen, uavhengig av medlemskap. Avtalene må være tydelig avgrenset til hvilket materiale som omfattes og hvordan dette kan brukes, og må forutsette at enkeltopphavere har muligheten til å trekke sine verk fra treningen

Med vennlig hilsen

Alexander Løken

Leder, Norske Barne- og Ungdomsbokforfattere